

Внукова Наталія Миколаївна

*доктор економічних наук, провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрНУ,
професор кафедри митної справи і фінансових послуг*

ХНЕУ імені Семена Кузнеця

ORCID 0000-0002-1354-4838

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

Дослідження присвячено основним засадам визначення викликів воєнного стану на розвиток інноваційного процесу. Розглянуто сучасні підходи науковців до оцінки впливу воєнного стану на інноваційний процес. Проаналізовані підходи мають значення для мотивування щодо розвитку інноваційного процесу. Останні тенденції з розвитку інновацій зумовлені змінами впливу воєнного стану у пріоритетах формування нової промислової політики не тільки ЄС, але й інших країн світу. Оцінка висхідного тренду зацікавленості інноваційним процесом у світі показала лідерство країн Африки і Азії.

Ключові слова: інноваційний процес, воєнний стан, пошукові запити

Vnukova Nataliya

*2nd PhD in Economics, Leading researcher of Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine,
Professor of the Department of customs affairs and financial services Simon Kuznets*

Kharkiv National University of Economics

ORCID 0000-0002-1354-4838

ECONOMIC AND LEGAL ENSURING THE DEVELOPMENT OF THE INNOVATION PROCESS UNDER THE CHALLENGES OF THE MARTIAL STATE

The study is devoted to the basic principles of determining the challenges of martial law to the development of the innovation process. Modern approaches of scientists to the assessment of the influence of martial law on the innovation process are considered. The analyzed approaches are important for motivating the development of the innovation process. The latest trends in the development of innovations are due to changes in the state of war in the priorities of the formation of a new industrial policy not only of the EU, but also of other countries of the world. The assessment of the upward trend of interest in the innovative process in the world showed the leadership of the countries of Africa and Asia.

Key words: innovation process, martial law, search queries

Під час дослідження актуальних проблем законодавчого регулювання пріоритету напрямів інноваційної діяльності в Україні науковці визначили низку проблем, що стосуються як змісту законодавчих норм, так і їх належного виконання, що пов'язано із недостатньою термінологічною чіткістю у розкритті поняття «інновація»; надмірному навантаженні на систему права регулювання нормативними актами доктринального характеру та локальними нормативними актами, їх неузгодженість з окремими положеннями спеціальних законів та інші вади, які не сприяють розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні [1].

Іншими науковцями [2] доведено, що в Україні необхідно створити виняткові умови для розвитку інноваційної діяльності, які сприятимуть синергії та підвищенню ефективності наукового, виробничого, фінансового та інноваційного, кадрового потенціалу, що розглядалось вже автором раніше [3]. Вважається, що це може привести до активізації глобальної кооперації у векторі інноваційної діяльності, забезпеченні трансферу технологій та комерціалізації інноваційних досягнень, збільшенні частки інноваційної продукції на світових ринках.

Особливістю цього дослідження є врахування викликів воєнного стану при оцінці розвитку інновацій. З одного боку можна передбачити, що потреба у переозброєнні буде сприяти впровадженню інновацій, а з іншого - багато

процесів сповільнилось. Показовим є дослідження, де науковці розглядають не тільки зміну інноваційних процесів в Україні, але й у Східній Європі [4]. Установлено, що фактори воєнного характеру неоднозначно впливають на інноваційний розвиток економіки країни та не лише спричинюють значні деструктивні зміни, а й мають домінуючий вплив на стимулювання інноваційної діяльності з метою забезпечення потреб воєнного характеру та швидкої адаптації до змінних і нестабільних умов зовнішнього й внутрішнього середовища. Результати емпіричних досліджень дозволили з'ясувати, що в період воєнного стану спостерігається зниженням рівня інноваційного розвитку економіки не лише України, а й країн Центральної і Східної Європи. Науковцями [4] виявлено низку вагомих проблем забезпечення інноваційного розвитку економіки, серед них виокремлюються: недосконалість чинного законодавства щодо інновацій; несформованість єдиної інноваційної інфраструктури; великі податкові тягарі для малих підприємств; відсутність ефективної системи оподаткування та надання податкових пільг і преференцій венчурам; відсутність ефективних механізмів інвестування в інноваційну діяльність; низький рівень технологічної спроможності виробничих потужностей; недосконалість системи освіти; низький рівень фінансування діяльності науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт та інститутів; сировинна експортна спеціалізація та домінування високотехнологічного імпорту.

Щодо дискусії з визначеного переліку проблем можна уточнити щодо наявності єдиної інноваційної інфраструктури, яка не є критичною, тому що кожний напрям інновацій є унікальним, мова може йти про швидку адаптацію наявної дослідницької інфраструктури до поставлених завдань інноваційного розвитку. Спорідненість недосконалості системи освіти з низьким рівнем фінансування наукової діяльності є найбільш загрозливим фактором гальмування змін у інноваційному процесі.

Наведений аналіз та результати емпіричних досліджень [4] підтвердили наявність впливу на забезпечення інноваційного розвитку економіки України

та країн Центрально-Східної Європи посилення військових факторів. Воєнний стан суттєво дестабілізував процеси інноваційного економічного розвитку країн. Запропоновано розробляти принципи мотивації формування економічної системи на новому інноваційному рівні.

У іншому дослідженні встановлено [4], що під час воєнного стану каталізатором інноваційного процесу має стати ІТ-галузь, яка в сучасних реаліях виявилася найбільш адаптованою в Україні. Це дозволило зробити висновок, що майбутнє економіки країни за цифровими трансформаціями з поступовою інтеграцією в розумну економіку, яка може бути основою інноваційного процесу.

Наближення України до вступу в ЄС має супроводжуватися значними зусиллями щодо виконання євроінтеграційних вимог. Фахівці НДІ ПрЗІР НАПрНУ вносять низку пропозицій для швидшого приведення чинного законодавства до міжнародно-правових стандартів і прагнення внести пропозиції для забезпечення умов для ефективного здійснення інноваційної діяльності, незважаючи на умови воєнного стану [5]. Здійснення інноваційної діяльності під час воєнного стану має першочергове значення для оновлення стану національної економіки та забезпечення її розвитку шляхом інновацій. При цьому невід'ємним фактором сталого інноваційного розвитку є ефективність впровадження інновацій та інноваційного процесу. Дослідження актуальних правових питань забезпечення доброчесності інноваційного процесу в умовах наближення України до членства в ЄС дозволило науковцям зробити висновок, що основними його чинниками є належне нормативно-правове забезпечення. Інноваційний процес повинен мати системний характер. Враховуючи динамічний характер інноваційного процесу, важливим фактором є належне його інформаційне забезпечення.

Позитивним щодо інтеграції є впровадження ЄС ініціатив 2023 року для розвитку науково-інноваційної співпраці ЄС з Україною [6]. Перспективним є те, що потрібно розглядати в інноваційному процесі міжнародну взаємодію з країнами не тільки Європи, але й Азії [8], які все швидше впроваджують

інновації, усуваючи технологічний розрив, який відділяє їх від компаній ЄС, що вплине на стимулювання компаній ЄС до швидких інноваційних перетворень, що як на пряму, так і дотично відзначиться на інноваційному процесі в Україні, в якому слід врахувати зміни в ЄС у переході до Нової промислової стратегії з наступними ініціативами щодо інноваційного процесу: «Інноваційний союз»; «Цифровий порядок денний для Європи»; «Інтегрована промислова політика в епоху глобалізації» та ін. [9].

Виконана оцінка рівня зацікавленості темою інноваційного процесу (англійською мовою) в країнах ЄС та Азії за останні 5 років з використанням пошукового ресурсу Google Trends [10] показала, що є незначний висхідний тренд в останній дворічний період на 15 серпня 2024 року. Серед країн – лідерів країни Африки, які межують у пошуковій активності з такими країнами Азії, як Філіппіни, Китай та Сінгапур. На 25 місті серед рейтингових 44 країн за цією темою запитів першою з ЄС є Данія з рівнем зацікавленості відносно лідера 12%. Все це може мати певну гіпотезу про те, що країни ЄС сприймають інноваційний процес як базову основу всієї своєї діяльності, як обов'язковий інструмент економіки і суспільного життя, тому не демонструють активної пошукової активності цієї теми.

Висновки. Розглянуті питання економіко-правового забезпечення розвитку інноваційного процесу в умовах викликів воєнного стану показали подвійний вплив останнього на розвиток інновацій. Для України перспективним є інтеграція не тільки до ЄС, але й інших країн світу щодо зацікавленості у прискоренні інноваційного процесу. Можна погодитися з іншими науковцями, що воєнний стан суттєво дестабілізував процеси інноваційного економічного розвитку країн, тому бажано розробляти принципи мотивації формування економічних систем на новому інноваційному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kovalenko, I., Bieliaieva, N., Pidkaminnyi, I., Khmurova, V., & Lohvynenko, Y. Implementation of innovations in Ukraine during martial state:

Implementación de innovaciones en Ucrania durante el estado marcial: Regulación legislativa. *Political Questions*. 2023. 41(79), С,61-77. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4179.04> URI: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/20110>

2. Забуранна Л.В., Ярмоленко Ю.О. Державна підтримка інноваційного потенціалу бізнесу: механізм фінансування та стимул росту в умовах воєнного стану. *Журнал стратегічних економічних досліджень*, 2022. (3), С.44–53. URI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2022.3.4>

3. Внукова Н. М. Економіко-правове забезпечення синергії науково-технічної діяльності та інновацій для розвитку кластерів *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи*: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції, 23 лютого 2024 р. : тези допов. - Тернопіль: Вектор, 2024. - С.191-193. URI: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32207>

4. Бліхар, В., Пацула, О., Вінічук, М., Теслюк, Я., & Кащук, М. Економіко-правові аспекти забезпечення інноваційного розвитку економіки в умовах посилення впливу воєнних чинників: досвід України та країн Центральної і Східної Європи. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2024. 3(56), С.450–458. URI: <https://doi.org/10.55643/fcstp.3.56.2024.4396>

5. Золотова О., Іванова В., Симак Д., Кудінов О., Славута О. Економіка під час воєнного стану: проблеми й шляхи подолання кризи (український досвід). *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. № 3(50). С. 265–281. URI: <https://doi.org/10.55643/fcstp.3.50.2023.4076>

6. Подрез-Ряполова І.В. Правове забезпечення цілісності інноваційного процесу в умовах наближення України до членства в ЄС. *Право та інновації*. 2024. №1. С.44-50. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1\(45\)-6](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1(45)-6)

7. Європейська Комісія запустила три ініціативи на підтримку українських науковців та інноваторів URI: <https://eufordigital.eu/uk/european-commission-launches-three-initiatives-supporting-ukrainian-researchers-and-innovators/>

8. Security Industrial Policy - Action Plan for an innovative and competitive Security Industry URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0417>

9. General principles of EU industrial policy Fact Sheets on the European Union URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/61/general-principles-of-eu-industrial-policy>

10. Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>.

REFERENCES

1. Kovalenko, I., Bieliaieva, N., Pidkaminnyi, I., Khmurova, V., & Lohvynenko, Y. (2023). Implementation of innovations in Ukraine during martial state: Implementación de innovaciones en Ucrania durante el estado marcial: Regulación legislativa. *Political Questions*, 41(79), 61–77. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4179.04> Retrieved from:

<https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/20110>

2. Zaburanna, L.V. & Yarmolenko, Yu.O. (2022). Derzhavna pidtrymka innovatsiinoho potentsialu biznesu: mekhanizm finansuvannia ta stymul rostu v umovakh voiennoho stanu. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen*, 3, 44–53. Retrieved from: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2022.3.4>[in Ukrainian]

3. Vnukova, N. M. (2024). Ekonomiko-pravove zabezpechennia synerhii naukovo-tekhnichnoi diialnosti ta innovatsii dlia rozvytku klasteriv *Pravova paradyhma vidnovlennia Ukrainy: problemy ta perspektyvy: materialy KhIV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 191–193). Ternopil: Vektor. Retrieved from: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32207> [in Ukrainian]

4. Blikhar, V., Patsula, O., Vinichuk, M., Tesliuk, Ya., & Kashchuk, M. (2024). Ekonomiko-pravovi aspekty zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku ekonomiky v umovakh posylennia vplyvu voiennykh chynnykiv: dosvid Ukrainy ta krain Tsentralnoi i Skhidnoi Yevropy. *Financial and Credit Activity Problems of*

Theory and Practice, 3(56), 450–458. Retrieved from: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.56.2024.4396> [in Ukrainian]

5. Zolotova O., Ivanova V., Symak D., Kudinov O., Slavuta O. (2023). Economy during martial law: problems and ways to overcome the crisis (Ukrainian experience). *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, 3(50), 265–281. Retrieved from: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4076> [in Ukrainian]

6. Podrez-Riapolova, I. V. (2024). Legal assurance of the integrity of the innovation process in the conditions of Ukraine's approach to EU membership. *Pravo ta innovatsii*, 1, 44-50. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1\(45\)-6](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1(45)-6) [in Ukrainian]

7. The European Commission launched three initiatives to support Ukrainian scientists and innovators. Retrieved from: <https://eufordigital.eu/uk/european-commission-launches-three-initiatives-supporting-ukrainian-researchers-and-innovators/> [in Ukrainian]

8. Security Industrial Policy - Action Plan for an innovative and competitive Security Industry Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0417>

9. General principles of EU industrial policy Fact Sheets on the European Union. Retrieved from: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/61/general-principles-of-eu-industrial-policy>

10. How to use the Google Trends service? Retrieved from: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends> [in Ukrainian].